

LUND UNIVERSITY

En annan värld är möjlig

Wennerhag, Magnus

Published in:
Rapport 4: En ny demokrati

2007

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Wennerhag, M. (2007). En annan värld är möjlig. I E. Amnå (Red.), *Rapport 4: En ny demokrati* (s. 48-54). Global utmaning.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

MAGNUS WENNERHAG: EN ANNAN VÄRLD ÄR MÖJLIG

Civilsamhället globaliseras. En del av denna globalisering kan man se på sociala forum runt om i världen, där den globala rättviserörelsen träffas. Men vilka utgör rörelsen, och kan de göra en annan värld möjlig?

Från att ha varit den paroll som det första World Social Forum samlades under 2001, tycks påståendet "En annan värld är möjlig" fått allmän politisk valör. Trots sloganens egentligen självklara innehåll har den kommit att sammanfatta en växande insikt bland såväl gräsrotsaktivister som mäktiga opinionsbildare: globaliseringen inte är en naturkraft vi måste anpassa oss till, utan något vi själva skapat och därmed borde ha makten över.

Men gapet mellan denna grundläggande demokratiska synpunkt och vår världs faktiska maktförhållanden har dock knappast minskat genom det vi kallar globaliseringen. Den maktöverföring som under de senaste årtiondena skett från nationella till globala och regionala ekonomiska och politiska institutioner har snarare fört bort frågor från de nationella politiska dagordningarna. Nationella civilsamhällen och politiska institutioner har inte sammanlänkats lika effektivt som de nationella ekonomierna. Beslut som tas inom Världsbanken, Internationella valutafonden och Världshandelsorganisationen är sällan kantade av en aktiv dialog med civilsamhälleliga aktörer.

Sociala forum

Det är mot bakgrund av detta demokratiska underskott man bör se uppkomsten av det som kommit att kallas den globala rättviserörelsen. När denna rörelse blev synlig i slutet av 90-talet var det oftast genom demonstrationer under de globala och regionala maktinstitutionernas toppmöten. Under senare år har rörelsen dock allt mer förknippats med det som kallas "sociala forum" – breda och välbesökta sammankomster för diskussioner om samtida problem och framtida lösningar. Som modell för de sociala forumen står World Social Forum, som arrangerades för första gången i januari 2001 i

den sydbrasilianska staden Porto Alegre. Forumet var tänkt som ett gräsrotternas svar på de ekonomiska eliternas möte World Economic Forum, som sedan sjuttio-talet hållits i schweiziska Davos. Istället för att samla näringslivets toppar och makthavare från mäktiga nationer och internationella institutioner skulle man erbjuda en mötesplats för rörelser, organisationer och aktivister från hela världen. Därtill på södra halvklotet. Huvudparollen var "en annan värld är möjlig". Till detta första forum kom cirka 20 000 deltagare. Sedan dess har sju sociala världsforum hållits. Fyra i Porto Alegre, ett i indiska Mumbai 2004, ett trikontinentalt forum 2006 (i Venezuela, Mali och Pakistan) och 2007 i Nairobi, Kenya. Forumen har vuxit i bredd och antal deltagare. Vid 2005 års forum i Porto Alegre uppgick deltagarantalet till närmare 150 000. Forum hade då också skapats både regionalt, lokalt och tematiskt världen över. Bland alla forum som hållits kan nämnas Pan Amazonas Social Forum, Palestine Social Forum, World Syndicate Social Forum och European Social Forum.

Politiskt är grunden för alla sociala forum i stort sett densamma. Främsta inspiration och riktmärke är den principförklaring för World Social Forum som antogs av de arrangerande brasilianska organisationerna efter det första forumet. Där förklaras att man är emot en fortsatt nyliberalisering och en värld som domineras av kapitalet. Dessa är de enda politiska åsikter man behöver dela för att kunna arrangera eller på annat sätt delta på ett socialt forum. Till forumens innehållsliga och deltagarmässiga bredd kommer också ett andra generellt drag: en motvilja mot representation. Även denna finns uttalad i principförklaringen. Förvisso finns det alltid människor som tillhör olika organisationer bland arrangörerna av de olika forumen. Men samtidigt finns en grundläggande idé om att ingen kan representera forumen i sig. Ingen ska kunna tala i World Social Forums eller andra forums namn. Alla deltagare utgör tillsammans ett forum, och ett forum talar inte, det är. Deltagarna förväntas inte heller uttala en gemensam vilja. De som deltar representerar endast sig själva. Forumen handlar därför inte om att rösta fram förslag

”Man kan se likheter forumen inom den gl sen och den svenska bildningsverksamhet 1900-talet.” / Magnus

eller övergripande politiska strategier. Istället är de tänkta som en mötesplats. På själva World Social Forum möts man under ett antal dagar i en rad seminarium – för samtal om idéer, formulerande av förslag, utbyte av erfarenheter och initiativ till politiskt samarbete. Ibland bekräftar dessa möten kontakter som fanns sedan tidigare, men ofta skapas vid dessa sammankomster nya nätverk och gemensamma projekt. Mellan forumen sker opinionsbildande eller konkret förändringsarbete främst lokalt och nationellt, medan de globala kontakterna upprätthålls genom e-post och Internet. På detta sätt kan de sociala forumen ses som en central del av ett framväxande globalt civilsamhälle, som fångar upp centrala frågeställningar som demokrati, social rättvisa, miljö, frihandel, mänskliga rättigheter och arbete.

Aktivister

Även i Sverige har ett antal lokala sociala forum hållits, med World Social Forum som förebild. För att undersöka vilka frågor som engagerar aktivister inom den globala rättviserörelsen genomförde jag

· mellan de sociala globala rättviserörel- sa arbetarrörelsens et under det tidiga s Wennerhag

2004 tillsammans med fyra andra forskare – Hilma Holm, Johan Lindgren, Henrik Nordvall och Adrienne Sörbom – en större enkätundersökning. Sammanlagt 1066 aktivister gav oss sin syn på en rad frågor, vid tre forum som hölls i Lund, Göteborg och Stockholm. I vår rapport Aktivister (2006) redovisade vi hur de aktiva inom rörelsen ser på politik, demokrati och globalisering.

Somliga har i de sociala forumen sett konturerna av ett framväxande torg i ett gränsöverskridande civilsamhälle. Den globala rättviserörelsen har setts som det hittills främsta uttrycket för en politisk globalisering, som syftar till att demokratisera de allt mäktigare globala institutionerna. Andra har förknippat rörelsen med ett nostalgiskt tillbakablickande mot nationalstatens fornstora dagar. Enkätundersökningen visar att merparten av deltagarna i rörelsen inte är motståndare till globaliseringen i sig. De ser sig inte heller som en del av en antiglobaliseringsrörelse. Snarare vill de ha en annan, mer rättvis och demokratisk globalisering. Man menar att en sådan globalisering inte kan komma till stånd genom återförandet av makt till de nationella institutionerna, utan snarare genom reformering

eller skapande av nya globala institutioner. Det finns inom rörelsen även relativt stora erfarenheter av gränsöverskridande politiskt handlande.

Deltagarna inom den globala rättviserörelsen utmärker sig inte bara genom ett omfattande gränsöverskridande politiskt handlande och en vilja att demokratisera den globala politiken. Även i synen på vad politik är och hur politik bör bedrivas tycks det finnas ett annat synsätt än inom andra grupper. Forumdeltagarnas erfarenheter av politisk aktivism skiljer sig på en rad punkter från den svenska befolkningens. Det finns en långt större erfarenhet av allt ifrån att vara partiaktiv eller demonstrera till att bojkotta varor eller skriva på namninsamlingar. Rörelsen attraherar dessutom grupper som annars brukar vara mindre aktiva i traditionella politiska sammanhang. I jämförelse med partipolitiken finns det en betydligt högre andel ungdomar, kvinnor och utrikes födda. För många deltagare är dessutom det egna engagemanget och ställningstagandet viktigare än att gå med i en organisation. I en tid när de politiska ungdomsförbunden krymper och ungdomars politiska aktivitet anses minska, har ett stort antal unga människor uppenbarligen sökt sig till de nya former av politiskt engagemang som den globala rättviserörelsen erbjuder.

Även om förtroendet för den parlamentariska demokratins kärninstitutioner är lågt inom den globala rättviserörelsen, är valdeltagandet mycket högre än hos övriga befolkningen. Endast ett fåtal (4 procent) anser att deltagande i allmänna val går emot deras politiska övertygelse. Förtroendet är dock framförallt högt för andra viktiga demokratiska aktörer, såsom sociala rörelser och föreningar. Som grupp är deltagarna dessutom synnerligen aktiva demokratiutövare genom sin stora erfarenhet av politiskt handlande. Man ger alltså uttryck för en demokratisyn som är mer deltagarorienterad och man väljer gärna andra sätt att agera än de traditionella partiorienterade, samtidigt som man genom sitt deltagande i allmänna val visar att man anser den parlamentariska demokratin vara central. Kritiken

mot de demokratiska institutionerna tycks snarare handla om hur de fungerar idag eller den politik som behärskar dem än om institutionerna som sådana.

Organisatoriskt utmärks de sociala forumen av mångfald. Det finns ingen organisation som dominerar medlemsmässigt. Den enskilt största organisationen är Attac, som knappt en tiondel av alla deltagare är med i. En överväldigande majoritet av deltagarna anser sig vara vänster. Samtidigt finns det en relativt stor grupp som inte placerar in sig på vänster-högerskalan (en femtedel), och två femtedelar anser sig inte stå något parti speciellt nära. Trots den ideologiska vänsterdominansen är det inte de traditionella vänsterorganisationerna som dominerar, utan rörelseorganisationer som arbetar med frågor om bistånd/solidaritet, miljö och mänskliga rättigheter. En stor majoritet, 75 procent, anser att de viktigaste globala politiska kraven att driva är sådana som rör ekonomi och social rättvisa. Brokigheten i åsikter och organisationer till trots finns det ändå en stark rörelseidentitet. Fler forumdeltagare identifierar sig exempelvis med rörelsen i dess helhet än med sin enskilda organisation, samtidigt som nästan alla tycker att mångfalden av åsikter är ett viktigt värde i sig.

Man kan då fråga sig i vilken utsträckning dessa aktivister i Sverige är representativa för en global rörelse i sin helhet. Naturligtvis är detta en omöjlig fråga att svara på. En jämförelse med en rad liknande undersökningar – gjorda vid såväl European Social Forum som World Social Forum – visar dock att samstämmigheten mellan aktivister från länder både i och utanför Europa är överraskande stor, såväl när det gäller åsikter som rörelsens sociala sammansättning.

Dagens svar på arbetarrörelsen

Vilken roll kan då de sociala forumen spela i ett framväxande globalt civilsamhälle? Att kraven på en mer hållbar globalisering fått genomslag har redan nämnts. Men utöver att vara en opinionsbildande kraft kan de sociala forumen även ses som en samtida folk-

bildningsföreteelse, som fördjupar gräsrotternas kunskap om viktiga samhällsprocesser samtidigt som de ger ny kunskap och konkreta förslag till förändringar. Detta är vanligt för sociala rörelser, som ofta har varit viktiga källor för samhällelig förnyelse – ny kunskap, nya offentligheter och idéer. Man kan se likheter mellan de sociala forumen inom den globala rättviserörelsen och den svenska arbetarrörelsens bildningsverksamhet under det tidiga 1900-talet. Genom folkhögskolor och studiecirklar etablerades under 1900-talet nya offentligheter, där folkrörelser på egna villkor kunde utveckla idéer och perspektiv. De enskilda aktivisterna tillgodogjorde sig kunskaper och färdigheter som kom att bli viktiga i den framväxande svenska demokratin och välfärdsstaten. Om de sociala forumens kunskapsprocesser och nätverk kommer att få en motsvarande betydelse kan vi inte veta något om. Men om politiken i allt större utsträckning globaliseras måste också demokratin förnya sig och bli global. Kanske kan de sociala forumen ses som en skola i global politik. Här utvecklas kunskaper och görs erfarenheter som är värdefulla för dem som vill verka politiskt på en global nivå. På forumen diskuteras tolkningar av världen och nya band knyts mellan människor som ingår i transnationella nätverk.

Vi vet att tidigare sociala rörelser på ett bestående sätt har förändrat samhället. Biståndsmål, källsortering, arbetslöshetsförsäkring och föräldraledighet framstår idag för de flesta av oss som självklarheter. Men när de först formulerades inom rörelser sågs dessa visioner ofta som kontroversiella och ogenomförbara. Om den globala rättviserörelsen och de sociala forumen kommer ge liknande bidrag till samhällsutvecklingen kan vi idag varken ta för givet eller utesluta.